

EVANG. EGYZHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetés díja:

Egész évre . . . 6 frt.
Fél évre . . . 3,
Negyed évre 1 frt 50 kr.
Egy szám ára 12 kr.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Felelős szerkesztő és kiadó:

V E R E S J Ó Z S E F.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . . 8 frt
Fél oldal . . . 4,
Negyed oldal . . . 2,
Ennél kisebb . . . 1,
Bélyeg külön 30 kr.

Ének.

Berzsenyi „Fohászkodása” után.

Dallam: Ki dolgát csak
Istenre hagyja.

Isten! kit roppant egeidben
A bölcs lángesze föl nem ér,
Csak titkon érző lelke, hitben
Óhajtvá sejt, szeret s remél:
Léted égő napfény nekünk,
De bele nem tekinthetünk.

Mik a magasságban rezegnek,
S mind körülted kering, ragyog:
Remekelt csudái kezednek
A számlálhatlan csillagok.
Láthatlan férgék serege,
Mind a te száz lehellete.

A semmiségből, oh nagy, áldott,
Te hoztál ki mindeneket;
Ronthat s teremthet száz világot
Egyetlen egy tekinteted.
Te méred ki, oh Uram, itt
A nagy időknek folyánit.

Fent a magasság, lent a mélység
Téged dicsőit és imád;
A szélvész, ha megreng föld és ég,
A villám, harmatsepp s virág:
Mind hirdeti, miud áldja itt
Nagy kezed alkotásait.

Szined előtt buzgón leomlok,
Áldván Téged, Mindenhatót;
Ha lelkem pórsátra elomlott,
S hozzád közelb járulhatok:
Akkor, a mi után eped,
Ott eléri hű gyermeked.

Addig pályámat hiven futván,
Letörlöm sok könnyeimet,
S megyek a nemesb lelkek útján,
Merre erőm s inam vihet.
Rendeltetésem oh mi nagy,
Ha vezérem, Jézus, Te vagy!

Bizton tekintem, ha jön végem,
Atyám, mély sirom éjjelét!
Zordon, de nem, nem árthat nékem
Mert az is közelb visz Feléd.
Ott is, elszórt csontjaimat
Kezed takarja, mig virrad!

SÁNTHA KÁBOLY.

Felekezeti öntudat.

E lapok 44-ik számában „Reformatioi elmélkedés” című cikkemmel a protestáns felekezeti öntudat emelését sürgettem, most a fogalom tartalmával akarok közelebről foglalkozni.

Öntudat alatt az ember azon szellemi tehetőségét szokás érteni, a melynek nyilvánulásai a gondolkozás, érzelem és akarat, de a mely három nyilvánulásnak közös substratuma az én-nek mint individumnak tudata. Vagyis csak olyan lélynél beszélünk öntudatról, a mely maga tudja, hogy sajátos gondolkozása, másoktól eltérő érzelme és önálló akarata van s mind a három szellemi tehetőségeinek egyéni tudatos kifejezését adja. Egyszóval: az öntudatnak van két fő és alapvető tényezője, úgy mint az éniség és másodsor ennek nyilvánulásai. A felekezeti öntudatban is azt a két alapvető factort kell keresni és kifejteni.

Felekezeti öntudatról is csak akkor beszélhetünk, ha annak a felekezeti öntudatnak nyilvánulásai úgy nyilatkoznak meg, a mint ezt az illető felekezet tudata megköveteli, illetve engedi, a mint

az a tudat a felekezet hit- köz- és társadalmi életében consodidálva van. Nem fejlődött ki a felekezeti öntudat abban az egyénben, ki felekezetének tanaival, törvényeivel és szokásaival ellenkezőt állít vagy tesz. S viszont csak olyan emberről állíthatni, hogy felekezetének hű tagja, ki gondolkozásában, érzelmeiben és tetteiben annak a felekezetnek köztudatát juttatja érvényre, a melynek szellemi képességein rögtön feltűnik a más idegen felekezetektől való különbség.

Ha már most azt kérdezzük, miben áll a protestáns felekezeti öntudat? úgy csak azt felelhetjük, hogy protestáns felekezeti öntudatról olyan egyénnel beszélhetünk csak, a ki valódi protestáns gondolkodás, protestáns érzelem és protestáns akaratnyilvánulás által a többi más felekezeti emberek közül kitűnik. A protestáns gondolkodás jellemző tulajdona az okadatolás és érvkeresés, nem a tekintélyekre való hivatkozás, de az önmunkáság által megérlelt meggyőződés. Két normája van a protestáns módon gondolkodó embernek t. i. a szentírás és a józan ész, a ki ezen normák szerint gondolkodik, az protestáns módon gondolkodik. A protestáns érzelem charakteristicuma a lelkiismeretesség, normája a lelkiismeret, mint a mely az Istennek mi bennünk megnyilatkozó szava. A protestáns akaratnyilvánulásnak meghatározó jellege pedig a felelősség elve, a mely felelősséggel az Istennek, mint örök birónak tartozunk. Az öntudatnak eme három nyilvánulásán végig húzódik az Isten kegyelmében való hit, hogy bár a tőlünk követelt ideált gyarlóságunk folytán el nem érjük, a mennyei atya mégis kegyelmes lesz nekünk a Krisztusért, ki ezt az ideált szemünk elé nemcsak állította, de önmagában meg is valósította. A felekezeti öntudatnak ilyen módon való nyilvánulása alkotják meg a protestáns felekezeti öntudatot, a mely már önmagában bírja a többi felekezetek öntudataitól való különbözetét s mint ilyen a felekezetnek egyik alkotó eleme. De nemcsak alkotó elem, hanem egyszersmind követelmény is, megkívánható a felekezethez tartozó egyéntől, hogy öntudatának nyilvánulásai amúgy s nem másként nyilatkozzanak meg.

Ferde felfogás, a mely azt állítja, hogy az egyeseknek a felekezet öntudatához kell assimilálódnok. A felekezet nem egyén, hanem társaság s mint ilyenek nincs öntudata, hanem csak köztudata, az egyesekben a köztudatnak öntudattá kell valósulnia. Ámde, ha ezeket a követelménye-

ket felállítjuk, vagyis ha azt követeljük, hogy egy felekezethez tartozói egyesek öntudatának nyilvánulásai hason módon nyilatkozzanak meg, eme nyilvánulásoknak normáit is megállapítjuk, kérdés, hogy nem szenved-e ez alatt a felekezet maga. Ha ugyanis még a gondolkodás, érzelem és akaratnyilvánulásnak is meghatározzuk a betartandó szabályokat, nem tagadjuk-e meg az egyesektől az egyéniséget, nem öljük-e ki az individualitást. Az öntudat nyilvánulásaira felállíthatjuk a közös normát, az éniségre nem, ez közvetlenül adott, nem változó, Istentől belénk helyezett. Ebben az öntudatban rejlik individualitásunk, hogy mindannyian egyesek vagyunk, de sajátos jellemmel és sajátos tehetségekkel. A gondolkodás formális menetének az egy felekezethez tartozó embereknel lehet, sőt kell egységesnek lenni, de tartalma (t. i. a fogalmak összeállítás, az appercipialis változatossága) különböző. A művelt protestáns ember megőrzi tehát egyéniségét, daczára annak, hogy gondolkozásában érzelmeinek és akaratának nyilvánulásában felekezeti tipikus vonásait nem tagadja meg soha.

Látni való tehát, hogy a felekezeti öntudatnak a fentiekben kifejtett tartalma teljesen érintetlenül hagyja az egyéniséget, csak fejlődésének szab irányt. S ez a dolog természetes rendje, hogy a különbözőképen alkotott egyének különbözőek maradjanak, de összetartásuknak összefűző szálai feltűnjenek. Így a felekezeti öntudatra való fel-emelés nem jelenti az egyéniségek törlését, de fejlődésük irányozását. A jezsuita felfogás az elsőt vallja, nem akarnak ők egyéneket, hanem csak olyan egyeseket, a kik kiölve magukból az individualitást, a rend eszközeivé alacsonyodnak le. De ez a mi protestáns felekezetünk megkülönböztető vonása s e különbözetben rejlik erősségünk, hogy hangoztatjuk és műveljük az individualitást, de rá akarjuk illeszteni felekezeti lényüknek bélyegét. Ráillesztjük pedig nem kérdésképből, hanem azon szent meggyőződésből, hogy az összes felekezetek közül a mienk választotta és irta elő a legjobb utat a Krisztus Jézusban szemünk elé állított és tőlünk emberektől megkövetelt ideál eléréséhez.

Az ezen alapon kifejtett felekezeti öntudat képezi azután azt a ható erőt, a mely a felekezeti élet lüktetését megélelénkíti, úgy befelé az egyházi élet terén, mint kifelé a más felekezetekkel való érintkezésben. Befelé növeli a vallásoságot, a hitéletet, az egyháziasságot, impulsust ad az egyház

történeti multjának kutatására, a jelen állapotok megértésére és a jövő támasztékainak erősítésére. A kiben a felekezeti öntudat kitejlődött és megszilárdult, az szereti egyházát, mert egész lényegében összeforrott vele, áldoz az egyházért, mert annak létével saját léte áll szoros kapcsolatban s küzd egyházáért és jogaiért, mintha saját személyes jogaiért küzdene. Kifelé pedig a már felekezetekkel való érintkezésben a megszilárdult felekezeti öntudat erős alapot ad az apologelikus és polemikus vitákban, sőt a józan tolerantiának is képezi alapját. A felekezeti öntudattal bíró egyén, ismerve saját egyháza értékét és egyháza igazságait, bármiféle támadás ellen lelke egész hevével fogja azokat védeni s viszont az igazság birtokának tudatában szó és tett által terjeszti a személyében megtestesített felekezet iránti tiszteletet.

Ilyen felekezeti öntudattal bíró egyének bizony ma még kevesen vannak, azért sürgetendő a felekezeti öntudatra való felemelés, egyházunk érdeke megköveteli azt.

DR. TIRTSCH GERGELY.

Az ádventi „tündöklő hajnali csillag.“

Bibliai élet s jellemkép. Felolvasatott a Bük-ön 1899. decz 2-án tartott vallásos estélyen.

Tisztelt hallgatóság! az Úrban szeretett hitek! Szivem mélyéből üdvözlöm a nagyszámú érdemes közönséget. Az első szó, mely ajkaimról hangzik, a hálás köszönet szava. A bükii szent gyülekezetnek megtisztelő felhívására megragadtuk a vándorbotot, s lekötelező szives vendégszeretetének oltalma alatt sietünk ide családi tűzhelyéhez, hogy a közös hit lángját, közös erővel élesztgessük.

Csendes esti órában mutatkozunk be. Köd-homályba borult erdő-mező. Az alkony árnyai nehezültek a hullámozó Répce kies part mellékére. Az esti csillag ott ragyog az égen, kíséretében a csillagok ezrei, azok nyájas kis mécskek, melyeket a jóságos Istennek láthatatlan keze gyújtott meg, hogy az éj setéjében bolyongó vándornak útmutató szövétnekül szolgáljanak. Szükség is van fényükre. A hosszú deczemberi éjszakának lassan folyó perceiben hány hajléktalan, hány beteg utársunk reszkető ajkain lebeg a prófétai szó: vigyázó, meddig még az éjszaka? (Ézs. 21. 11.) meddig, meddig késik a hajnali csillag?

Sok száz évig borult ily deczemberi éjszakanak életfójtó homálya a földi utasra. A csillagok is mintha elfordították volna arcukat a világtól. Csak itt-ott jelent meg egyik-másik az égboltozaton, de annak fénye is csak arra való volt, hogy a vándort megerősítse rémületében: eltévesztette az utat, nem ér célhoz!

De ennek az éjszakának is végre ütött utolsó órája. A hajnali csillag felragyogott az égen s oszlott a köd, szakadoztak a felhők, távozott az éji homály, megvirradt!

T. hallgatóság! Advent, az Ur eljövele ünnepeinek előestéjén, üdvözljük egymást. Mi ide zarándokoltunk, hogy magasztaló szavunk a bükii hitek hozsánnáival egybeolvadva, köszöntsük az apostollal az üdv hajnal-csillagát: „az éjszaka elmúlt, a nap elközelget“ (Róm. 13. 11.) A mi szavunk csak gyenge viszhangja annak a tiszteletreméltó „kiáltó szónak,“ mely ott, a megváltás szülőföldén, Jordán vize partján hangzott.

Ó, kell-e megneveznem? Keresztelő János, a „tündöklő hajnali csillag,“ az idők teljességének, az üdv hajnalhasadtának hírnöke. Engedje meg a t. hallgatóság, hogy néhány halavány vonással megrajzolván élet- és jellemképét, az „Isten szive szerint való férfit“ ádventi vendégül bevezethessem körünkbe.

A történelem kimagasló hőseinek bölcsőjét — azt mondják — angyalok ringatják, Szent iratink történetei is megerősítik azt. Isteni megváltónk földi pályafutásának főbb állomásait rendkívüli természeti tünetmények jelzik. Golgothán homályba borul a nap, megmozdul a föld, megrepedeznek a kősziklák (Mát. 27. 51.) A feltámadás reggelén az Úrnak üres sirjából angyali szózat hirdeti a húsvéti örömhirt: „feltámadott, nincsen itt!“ „mit keresitek a holtak közt az élőt?“ (Márk 16. 6. Luk. 24. 5.) Bethlehem téerein is angyal hozza az ég örvendetes üzenetét a földnek e szóval: „ne féljete, mert ime hirdetek nektek nagy örömet, mely az egész népnek öröme lesz:“ (Luk. 2—10.) Mind ezen rendkívüli, testi érzékeink által felfogható, a szemet kápráztató, a szívet-lelket megrázkódtató jelenségek csak oly események kíséretében bilineselik le a figyelmet, melyek az emberiség megváltását célzó nagy isteni tervnek megvalósítására szolgálnak.

Adventi hősünknek, Keresztelő Jánosnak születését Isten akaratának tolmácsa: Gábrriel angyal előre jelenti be. Atyja Zakariás pap, ki vénségé-

ben már lemondott volt szive azon hő vágyáról, hogy Isten gyermekkel örvendeztesse meg, félve a csalódástól, nem mert azon boldogító angyali szózatnak hitelt adni, hogy lelke titkos óhajta teljesülni fog. Kétségeskedése miatt bűnhődik, — némaságra van kárhozható. Nyelvének köteléke csak akkor oldódik meg ismét, midőn az első atyai csókot nyomja gyermekének homlokára.

Anyja Erzsébet a szó legnemesebb értelmében asszony. Szive helyén van. Mig férje bensejében a sziv meleg dobbanását a hideg ész kétségeskedése elnémitja — addig ő benne a sziv érzelmi tengerébe beleolvad minden gondolat. Viselkedésükből úgy a férfiúi, mint a női természet igaz képe tükröződik annyiban is, hogy Zakariás lelkébe zárja a kétkedéssel fogadott reményt, melyet az angyal szava benne ébreszt, mig nejt az öröm közlékennyé teszi, szive-szája megnyilatkozik.

Igen, Erzsébet nem fojtja magába örömét. Mária, az ő rokona Nazarethből, látogatja meg őt. Zakariás hajlékának küszöbén két világ találkozik egymással: az ő világ, melynek végóráját hirdeti Keresztelő János s az új világ, melynek alapját veté meg Jézus. Az üdvözlés, melylyel Mária rokonának hajlékába belép, meleg visszhangot kelt Erzsébet kebelében. A könny, mely arczai-kon rezeg, midőn egymás karjaiba dőlnek, az öröm könnye, a fény, mely szemükben ég, az öröm sugara, s ez örömnél csak egyetlen egy szava van: az Úr magasztalása! A két szivnek a szeretet örömeiben való összedobbanása a legméltóbb hála-zsoltár Isten dicsőítésére. Boldog, boldog anyák ők, a hit által megszentelt anyai szeretetnek mintaképei! A büszkeség mindig hiba, mindig bűn. Egyetlen egy lénynek büszkesége erény, szép, magasztos, hódolatot s tiszteletet parancsoló erény: az anyának büszkesége, hogy derék gyermeknek ő adott életet. Érthető a két anyának büszke öröme a felett, hogy Isten őket érdemesítette arra, hogy Izrael két legnagyobb fiát szivük alatt hordozzák. Ily büszkeséget épen a hit alázatossága, az a tudat avat erénynyé, hogy Isten bölcs jósága, őket, gyenge gyarló embereket, választá üdvös intézkedéseinek eszközeiül.

Keresztelő János gyermek- és ifjúkoráról keveset tudunk. De az a néhány napsugár, mely az evangéliumok világából megváltónk e tiszteletreméltó kartársának élettavaszára esik, épen elérendő arra, hogy fejlődésének, a neki osztályr-

szul jutott fontos élethivatásra való felkészülésének képe a reá boruló homályból kidomborodjék.

Ő papi család sarja. Atyja buzgó odaadással szolgálja Izrael Istenét. Anyjának egész lénye szeretet. Mind a kettő az apák vallását hűségesen őrizte meg. Isten szent akaratán való megnyugvással hordozzák sok évek hosszú során át keresztjüket. Hiában kopogtatnak a kegyelem ajtaján, Jehovah sem, Zakariásnak az oltári tömjén füsttel hozzá felszálló kegyes fohását, — sem a csendes kamrában, térdre boruló Erzsébetnek egyetlen könyörgését. Uram, vedd el gyalázatodat! (Luk. 1, 25.) nem hallgatja meg. S miután már rég belenyugodtak vala Isten megmásíthatatlannak tartott rendelésébe s aggkorukban valósul meg ifjúságuk álma, reménye, meghozzák a legnehezebb, a legméltóbb hálaáldozatot: újszülött fiukat az Urnak szentelik.

Nagy dolog volt ez. Nyilatkozott benne az Isten iránti hálás szeretet, még pedig oly módon, hogy a szülői szeretet önként lemondott a gyermeke iránt való természetszerű jogáról, hogy az egészen Istennek szolgáljon.

Im a kegyes szülői szeretet önmegtagadó hatalma! Önként felajánlja, oda ajándékozza legdrágább, legföltettebb kincsét annak, ki gondjaira bizta, ki kebelébe oltotta a legnemesebb, leghatalmasabb érzelmet: a gyermek iránti szeretetet.

Zakariás és Erzsébet gyermekük születésénél fogadást tesznek, hogy nazireusnak nevelik. A nazireusok a világtól elfordulva, magányba visszavonulva, tisztán Istennek szentelték életüket. Tartózkodniok kellett minden élvezettől, mely a lélek józanságát csökkenti, belső békéjét zavarja, névszerint minden részegítő italtól, minden tisztátalan tárggyal való érintkezéstől. E szigorú külső szokásban tükröződik a nazireusnak hivatása, hogy szive tisztaságát megőrizvén, azt Isten szent lelkének templomává avassa.

Az élet kísértetei elleni harcban egy biztos védő fegyvere van a léleknek: a hit, melyről az apostol azt mondja, hogy „meggyőzi a világot“ (I. Ján. 5, 4.) Egy biztos pajzsról pattannak le az ellen mérges nyilai: a jellem pajzsáról, mely a testet, az érzékiséget nemcsak féken tudja tartani, hanem azt a lélek szolgálatába is hajtja.

Sok nemes érzésű, kitűnő tehetségű ember nem sülyedt volna le a bűn porába, ha megtanulta volna az élet legnagyobb mesterségét: szorítkozni a legszükségesebbre, nyomorúságban s

nélkülözésben is hűségesen megmaradni a nemes eszme zászlója alatt, mely előtt még a legelvetemültebb ember is tisztelettel szokott meghajolni. Hogy találkozik ember fia, ki egy falat kenyérért, csillogó aranyért, a nevéhez esatlakozó cifra sallangért, a nagyok kegymosolyáért elárulja hitét, meggyőződését, azt, mit jobb lénye is szentnek, sérthetetlennek tart, — ennek oka legtöbb esetben az, hogy ő érzékisége, testi ösztöneinek tehetetlen rabja, hogy a külső sors, a külső viszonyok hatalma erősebb, mint akarata. Zsarnokává lesz ily embernek minden; tehetetlen játéka ő a folyton változó időnek, szánandó rabja kísértő társainak, önként hordoz rabigát, saját testi indulatnak rabigáját. Nem szabad férfi az, hanem rab-szolga, szánandóbb a vaslánczot hordó rabnál.

Keresztelő Jánosban a bölcs és istenfélő szülői nevelés megvetette ennek a kegyességgel párosult szabadságnak, annak a férfias jellemnek alapját, mely őt arra képesíté, hogy sem a dicsőség meredek magaslatán nem szédült el, sem a szenvedés örvényében nem bukott el, — felemelt fővel nézett szemébe a balsorsnak, hajthatatlan lélekkel utasította vissza a csábító ajánlatot. Férfiú volt, ki hitét, nemes hivatása tudatát nem bocsátotta áruba múló, hiábavaló földi javakért.

A jellemképzés első iskolája a szülői ház. Ott tanult ő nélkülözni, ott tanulta meg, hogy „inkább Istennek kell engedelmessé válni, mint az embereknek.“ (Apost. csel. 5, 29.) Mint Áron házának, mint papi családnak fia, tisztességes eltarthatásra tarthatott számot. De ha a templom szolgálatába lép, soha, hajnali csillaggá nem válhatott volna. Le kellett volna mondania arról, hogy „kiáltó szó“ legyen, útját egyengetve az Úrnak. Elfordulva a világ zajától, a pusztába vonul vissza — öltözete durva szőrruha, éhségét erdei mézzel (Márk 1, 6.) szomját a szikla forrásból merített friss itallal csillapítja.

Mily szépen, mily meleg elismeréssel nyilatkozik maga a megváltó az elkorcsosodott, a világi élvezetek lágy ölében elpuhult zsidók előtt, János szigorú, önmehtagadó életmódjáról s az ezzel oly szoros kapcsolatban álló hajthatatlan jelleméről! „Mit látni mentetek volt ki a pusztába, hogy ingadozó nádat lássatok-e, melyet a szél hajtogat? De mit látni mentetek volt ki, hogy gyenge ruhába öltözött embert lássatok-e? Ime, a kik gyenge ruhákat viselnek, a királyok palotáiban vagynak!“ (Máté 11, 7—8.) S a durva szőrruha alatt gyen-

géd, Isten szent ügyeért s társai igaz javáért égő szív dobogott. Férfias jellemének köszirtjén meghiusult a viharzó vész s a zúgó szél ostroma. Erről győződhetünk meg, ha hősünk nyilvános fellépését s további életsorsát figyelemmel kísérik.

Egy régi törvény iránt való kegyeletes tiszteletből Keresztelő János csak érett férfi korának elérte után lép a nyilvánosság elé. Ez Tibertus római császár uralkodásának 15-ik évébe esik. (Luk. 3, 1.) A 30 éves férfiú magától az Istentől vett parancs folytán (Luk. 3, 2.) választja a Jordán folyó partvidékét működése színhelyéül. Ő, a ki eddig — úgy látszik — teljesen ismeretlen volt, csakhamar magára vonja a közfigyelmet. Az ország minden tartományából zarándokolnak hozzá az emberek, a fővárosból úgy, mint a falusi községekből, a jeruzsálemi főtanács előkelő tagjai úgy, mint a tudós farizeusok. A feltámadást tagadó saduceusokhoz csatlakoznak a zsarolásukról hirhedt publikánusok s a gyűlölt római császár zsoldosai (Luk. 3, 7—14, Máté 3, 7.) Prófétai szavának, csodálatot gerjesztő prófétai tettének szárnyaló hire vonzza őket a csendes völgybe. Egy köszirt a szószék, melyről hatalmas, mennydörgő szava hangzik, a Jordán hullámai zúgnak áment a dorgáló beszédre, mely nemcsak a folyó partján meredő köszikláról verődik vissza, hanem a megindult s magába szálló közönség lelkében is, élénk visszhangot ébreszt.

Nem a nép kedvében járó azon próféták szava ez, kik azt hirdették: békesség, békesség — s mégsem vala békesség“ (Jerem. 8, 11.) kiknek fülbemászó, behizelgő éneke altató dala volt a bűn álmába merült népek. Szava a viharzó vész meg-rázkódtató, megrendítő szava, mely az Istentől elpártolt, az érzéki élvezet mámorában végveszélynek induló Izraelre sújtó mennykő átkával csap le. „Térjete meg, teremjete megért emberhez illendő gyümölcsöket!“ (Máté 3, 2.; Luk. 3, 8.) — biz' elég kemény szó, még alig érintette az Ábrahám-tól való származásukra annyira büszke zsidók fület. Kérlelhetlenül ostromozza bűneit a „vipera kigyók nemzetsége“ (Luk. 3, 7.) mely magát Isten kiválasztott népének mondá. S a kik a törvény cselekedeteivel dicsekedtek, azok életét hasonlítja a terméketlen fához, melynek „gyökerére immár a fejsze vettetett.“ (Luk. 3, 9.)

De mint igaz próféta, csak azért sújtja a szívet, hogy felemelhesse, metsz és vág, hogy a fekély eltávolításával meggyógyítsa a beteg tes-

tet. Ő megtérést sürget, hogy bűnbocsánatot hirdethessen. (Márk. 1. 4.) Bűnbánatot prédikál, hogy ama vigasztaló szózat: „elközelített a menyeknek országa“ (Máté 3. 7.) helyet készítsen a töredelmes szivekben annak befogadására, ki „teljes vala kegyelemmel és igazsággal.“ S hogy nagyobb nyomatékot adjon szavának, ezt külső, szemmel látható cselekvényben mintegy megtestesítve, szemlélteti velünk. Ebben is a régi igaz próféták szokását követi. E prófétai cselekménye a keresztesítés. A Jordán hullámai közt megtisztult testi ember jelképe a megtérés fürdőjében bűnétől megtisztult lelki embereknek. A közelgő mennyek országában csak így foglalhat helyet, hisz ez az igazság, a tisztaság, a szeretet, a szent istenben való hitnek országa.

E prófétai munkássága avatta őt a világ megváltójának úttörőjévé. Ő maga „kiáltó szó“-nak mondja magát a pusztában, az Úr utának egyengetésére“ (Ján. 1, 23.) S az, a kinek ő eljövételét hirdette, teljes elismeréssel nyilatkozik prófétai hivatása betöltése felől a sokaság előtt amaz ismeretes szóval: „mit látni mentetek volt ki a pusztába? hogy prófétát lássatok-e? Bizony mondom nektek, nagyobbat láttatok prófétánál is. Mert ez az, a kiről meg vagyon írva: „ime én elbocsátom az én követemet te előtted, ki megtisztítja te előtted az utadat!“ (Máté 11. 9—10.)

Volt-e sikere János tisztító munkájának? Valóban eltávolította-e az akadályokat, melyek az idevezető útja elé gördültek?

A tövis korona, mely nagy utódjának homlokát vérezé, a keresztfá, melyet a világ megváltójának a vére festett, nagy kérdőjellé lesz, mely tagadó válasz jelentőségével bír. De a történelem géniusának keze a kérdőjelet felkiáltó jellé változtatja. Ott van János apostol, Jézusnak legkedvesebb tanítványa, ki mielőtt a názárethi mesterhez csatlakozott, Keresztelő János lábainál ült. S valamint e nagy apostol, úgy Keresztelő János egyéb hívei közül is bizonyára sokan sereglettek össze annak a nagy vezérnek béke zászlója körül, kinek előharczosa volt a pusztai prédikátor. Megerősít ebben a feltevésben az a tény, hogy Ázsia egyes tartományaiban mai napig is fennáll egy keresztyén felekezet, melynek alapítói Keresztelő János követői voltak, mely felekezet „János tanítványai“ név alatt híven megőrizte az Úr hirnökének emlékét.

Keresztelő János az üdvtörténet egén egyike

azon csillagoknak, melyeknek fénye besugározza az égboltot, midőn ennek királynéja: a nap az ő ragyogó gyöngykoronájával elfordul tőlünk. Azon szoros kapocs, mely az ő munkásságát Urunk Megváltónk földi működéséhez köti, előkelő helyet biztosít emlékének a keresztyén hívek kegyelletes szívében. Ő „égő és világos szövétnek vala“ (Ján. 5. 35.) útegyengetői munkásságáról így nyilatkozik maga Jézus.

Mi az Úr ádentjének „tündöklő hajnali csillag“-át üdvözöljük benne. Feljogosít erre az a valóban „tündöklő,“ minden igaz keresztyénnek mintaképül szolgáló, tiszteletreméltó jellem, melynél fogva hősünk alakja annyira kimagaslik nemcsak a köznapi emberek, de azok sorából is, kiknek nevét a történelem nemtője a dicsőség fényével övezi körül.

Tapasztalati igazság az, hogy az utas szeme előtt, ha a magas hegytetőről letekint, melyre fáradván s izzadván felküzdötte magát, a lábai alatt elterülő völgyben minden a valóságnál kisebbnek látszik. Feje a felhőket éri, nem csoda, hogy magát közelebb érzi az éghez, mint a földhöz. Parányi törpe alakokká változnak tekintete előtt az emberek, keskeny kis szalaggá a hatalmas folyam, halavány felhővé a hullámozó tó, ködhalmalyá az óriási erdő.

A jellemnek próbaköve egyrészt a dicsőség magaslata: megtudja-e rajta vetni lábát a nélkül, hogy feje szédüljön? másrészt a nyomoruság posványja: bírja-e lelke tisztaságát megőrizni, hogy azt por és sár ne érje? Ezért tohászcodik Istenéhez a példabeszédek könyvében a bölcs (30. 8.) „szegénységet“ vagy gazdagságot ne adj nekem!“ S a próbát kevesen állják meg. Az emberiség jeleseinek legnagyobb része csak addig tűnik fel előttünk tiszteletet parancsoló nagyságában, míg tőlünk távol vannak. Ha megismerkedünk velük, oszlik a dicsfény, melylyel képzeletünk lényüket körülsugározta, Előttünk áll a gyarló ember, ki sérülő, gögös lenézésével eltaszítja magától társait, a gyarló ember, ki midőn az öröm poharat ajkaihoz emeli, kétségbeesve átkozza Istenét, megtagadja saját jobb érzetét.

Valódi nagyság mindig alázatossággal párosul. Mily nagy kísértet volt Keresztelő Jánosra nézve az a közfeltűnés, melyet szavattal ott a Jordán partján keltett! Dántól-Bersébáig, a pusztától a tengerig terjedt a szárnyra kelt hír: a rég megígért, a várvavárt Messiás megjelent!

S a kikben kevésbé vérmes reményt ébresztett a nagy férfinak csodálatot s bámulatot gerjesztő fellépése, legalább prófétát látnak, a feltámadott Illés prófétát látják benne. Egy szavába kerül s térdre borul előtte az egész zsidóság; hozsánakkal viszik a fővárosba, hogy ott elfoglalja Salamon király fényes trónját. De e szócska nem hangzik ajkairól. A jeruzsálemi főtanács, az a hatalmas testület, melyre minden közügyben, kivált vallási kérdésekben, a törvény őrzete volt bízva, s mely — mint azt megváltónk történetéből tudjuk — élet és halál felett mondott ítéletet, — ez a testület küldötteket meneszt a Jordán mellé, hogy magától Keresztelő Jánostól tudják meg: alapja van-e a közhiedelemnek, mely őt Isten rendkívüli megbízás teljesítésére küldött követének tartja? A papok s léviták csábító kérdésére: „Illés vagy-e te, próféta vagy-e te?” — ő habozás nélkül, szeretetreméltó alázatosságában így felel: „nem vagyok sem Illés, sem próféta!” (Ján. 1. 19.)

S Jézussal szemben ez alázatosság az önmegtágadásig fokozódván, imádatához közelálló hódolatban jut kifejezésre. Nemcsak őszintén bevallja, hogy míg ő „vizzel, addig Jézus Szentlélekkel és tűzzel keresztel” (Luk. 3. 16.) hanem arra sem tartja magát méltónak, hogy az Úr „sarujának kötőjét megoldja” (Ján. 1. 27.) Irigység, féltékenység nélkül ismeri el Jézust „Isten bárányának, ki elveszi e világnak bűneit” (Ján. 1. 29.) sőt rendreutasítás szamba menő feleletet ad az ő tanítványainak, midőn ezek figyelmeztetik arra, hogy Jézus is „keresztel és sokan mennek hozzá” ekkép: „annak nevekedni kell és nekem alászálanom kell.” (Ján. 3. 26. 30.)

De Keresztelő János önmegalázása soha sem fajul el önlealázássá. Jellemében egyesül a valódi nagyság iránt való hódoló tisztelet, a gyűlölethez közel álló haraggal, ha alávalósággal áll szemben. A szeretetreméltó alázatossággal bámulatra méltó bátorság, az önmegtágadó szeretettel csodálatos erkölcsi erő párosul. Saját nevének nevezi meg a bűnt, melyet kérlelhetetlenül ostoroz. Személyválogatás nélkül szórja átokvillámain a társadalom oszlopembereire, a képmutató farizeusokra, s a lelkiismeretlen publikánusokra, kiktől utálattal fordultak el társaik. Dorgáló szava megrázkódtatja a szegénynek kunyhóját, megreszketeti a palota lakóját is.

S e bátor igazságszeretettel kivívta a jobb-

érzésűek tiszteletét. De magára vonta a hatalmasok haragját is. Héródes, e ravasz, gonosz fejedelem, attól a pillanattól fogva lesz halálos ellenségévé, midőn az igazság e bátor hirdetője a világ szemeláttára fellebbenté a fátyolt, mely a fejedelmi udvar közmegütközést keltő bűnét takarta. Héródes saját törvényes nejét elbocsátva, testvéreinek nejével folytatott bűnös viszonyt. Keresztelő János ajkai megnyílnak, hangot ad a közmebotránkozásnak — nevének nevezi a trónt beszennyező bűnt s — fogságba kerül.

Ott a börtön fojtó levegőjében, úgy látszik, kezd ingadozni. Kétségeskedik annak valóságában, mit prédikált — abban: eljött-e valóban az, ki „eljövendő vala” (Mát. 11, 3) Nincs mit csodálkozni rajta. Ő még az ószövetségi felfogás képviselője. Nem tud szabadulni zsidó elfogultságától, attól az előítélettől, hogy a Messiás földi országnak lesz királya. Midőn értesül Jézus működéséről, ki tanít, szeretetet hirdet s szeretetet mivel, kinek „nincs, fejét holott lehajtsa” (Mát. 8, 20.) „ki szelid és alázatos szívé” (Mát. 11, 29.), — kétség ébred elborult lelkében: hátha mégsem „közelített el a mennyek országa,” melynek eljövételét hirdette. Gyötrő, kínzó gondolat! Meghaljon azzal a tudattal, hogy csalódott, hogy csalódva ámitotta a világot! E kétségeskedés emberi gyarlóságáról tesz bizonyosságot. De szép jellemvonás, hogy addig nem nyugszik, míg kétségeit el nem oszlatja. Tanítványait elküldi Jézushoz s ezek visszatérve, elmondják neki „a melyeket láttak és hallottak” (Máté 11, 4.) Keresztelő János mos. nyugodtan, hivatása betöltése tudatában száll sirba. Héródes a leányának könnyelműen tett ígérését beváltja. A bátor igazságghős véres fejét kéri gonosz anyja tanácsára a gonosz leány, jutalmul, azért, mert az atya születése napján rendezett udvari ünnepély alkalmával. tánczával gyönyörködtette a vendégeket. (Mát. 14, 6.—10.)

T. hallgatóság! Éjjel ragyognak a csillagok. Nappal nem gondol reájok senki. Legfeljebb a csillagvizsgálók messzelátókkal vizsgálják pályafutásukat s kutatják a földtől való távolságukat. Az üdv egén is fénylettek csillagok, a meddig éji homály borul a földre. A mint az idők teljességében megjelent a sugárzó nap, a világ megváltója, Jézus Krisztus személyében, — ennek sugarai kiáradtak az egész világra s a csillagok fénye köztük a mi „ádvénti, tündöklő hajnali csillagunk” is, elhalványult. Megérdemli, hogy kegye-

letes emlékezetét megújítsuk azon szent nap előestéjén, melyen a keresztény világ hozsánnákkal fogadja azt, „a ki jött az Urnak nevében.“

POSZVÉK SÁNDOR.

BELFÖLD.

Sántha Károly, lapunk 48-ik számában közölt versében, a negy utolsó sort a következő sorokkal kéri felcserélni:

Ki megszeretted ezt a szép világot,
Oh szítsd hitünket, ezt az égi lángot!
Buzgó vezérünk, ég áldása rád!
Te nekünk, — néked a hit koronád.

A békési egyházmegye nov. 29-én rendkívüli közgyűlést tartott. Haviár D. felügyelő megemlékezvén Áchim Ádám szarvasi lelkész és érdemült esperes elhunytáról, érdemeit méltatta s a közgyűlés jegyzőkönyvben fejezte ki az elhunyt iránt tiszteletét és elhunytá fölötti fájdalmát. Veres József felolvastván esperesi jelentését, előterjesztette a szarvasi egyház határozatát, mely szerint az Achim-féle lelkészi hiványt megszünteti, s helyette új hiványt állapít meg 2200 frt fizetéssel és a stórával. A fontos kérdés alapos, komoly vitát idézett elő. A szarvasi egyház az iskolák és új templom építése miatt adósságokkal küzd, ezeknek törlesztésére a jövő évre kétszeres adót vetett ki hűveire; most nem bír tehát még egy új (negyedik) lelkészi állomást szervezni, a mint a szarvasi egyháztanácsban is, az egyházmegyei közgyűlésben is indítványozták, de a három (2200 frt) lelkészi állomásra is a régi hiványhoz képest tetemes összeget ráfizet. Névszerint való szavazással 19 szóval 12 ellenében elhagyta a közgyűlés a szarvasi határozatot.

A másik fontos ügy szintén szarvasi volt: az istentisztelet nyelve. Ebben azt határozta a szarvasi egyháztanács szótöbbséggel, hogy mind a két templomban minden vasárnap legyen először tót, azután magyar istentisztelet; ez ellen a lelkészek is fölebbeztek, az egyház tagjai közül is, mert fölöslegesnek tartják minden vasárnap két magyar beszéd tartását, kivihetetlennek, hogy 10 órákor megkezdődhessék a magyar nyelvű istentisztelet (úrvacsoraosztáskor nincs vége 10 kor a tót istentiszteletnek,) igazságtalannak, hogy az 1894. egyezség szerint, közgyűlési egyhangú határozatot az egyháztanács megváltoztatta. Az 1894. közgyűlés egyhangú határozatban mondotta ki, hogy a két templomban fölváltva csak magyar és csak tót istentisztelet tartassék. Az új templomba a tót istentiszteletre nem férnek be a hűvek, az egyházmegyei közgyűlés tehát erre való tekintettel elrendelte, hogy a mikor az új templomban

tót istentisztelet van: akkor az ó templomban a magyar után 10 órákor tót istentisztelet is tartassék. Ezt a határozatot egyhangulag, tehát a szarvasiak hozzájárulásával is hozta a közgyűlés. Reméljük, hogy a béke és nyugalom, melyet mesterségesen és alattomosan zavartak eddig is: e határozat után helyreáll.

A következő sorokat kaptuk, s kérjük az illető helyről az értesítést, illetve helyreigazítást: „A „Zipserbote“ 46. számában a következő érdekes hirt olvassuk: „A svedléri evang. egyháztanács a megye alispánját és egy főszolgabíráját, kik r. katolikusok, tiszteletbeli tagokká választotta.“ Hallott már ilyet a világ? Egy evang. egyházköztség tiszteletbeli tagul két kath. vallású urat választ. E sajátságos kitüntetés okát nem ismerem ugyan, de akármi legyen az, nagyon szomorú bizonyítvány e választás egy evang. egyházközség evang. prot. öntudatának. Mily fogalmat alkothat magának arról a két kitüntetett, no de meg mit gondoljon a többi katolikus? Bizony-bizony okuk van minket kinevetni Hová fog a XIX. század liberalismusa még vezetni? Mily gyümölcsöket fog az még teremni? Jó, hogy már a végén vagyunk: tán más szellemek fognak jární szegény Magyarországon is a XX-ik században?!“

Protestáns esték Kolozsvárott. Egyszerre öt helyen kezdtek felolvasásokat tartani protestánsok számára vallási és egyházi érdekű tárgyakról s az esti felolvasásokat rendszeresen folytatni fogják.

A soproni ev. lyceum két testvérintézete: a theologia és a tanítóképző a büki ág. h. ev. egyházközség meghívására f. hó 2-án vallásos estét rendezett. Az ifjúság s a tanári kar úgy szólván teljes számmal jelent meg. A templom zsúfolásig megtelt, sőt a nagy közönség jó része kint maradt. Órák távolságából jöttek a szomszéd falvakból gyalog, szekéren. Megható szép istentisztelet volt. Ott volt Krisztus szelleme minden lélekben. Áhitatos boldogság, igaz meglepődés kifejezése látszott az arcokon. Az ifjúság, a tanári kar az advent vasárnapját Bükön töltötte. E napon Payr Sándor theol. tanár mondott magas szárnyalású szent beszédet. Egyébként a műsor ez volt: 1. „Gyülekezeti ének.“ — 2. „Megnyitó szó és ima.“ Mondja: Farkas Elemér büki lelkész. — 3. Stein Károly, a) „Az Úr az én hű pásztorem.“ — b) „A 91-iki Zsoltár.“ Előadja a soproni theol. s tanítóképző intézeti énekkar. 4. Az adventi „tündöklő hajnali csillag.“ Bibliai élet-s jellemkép; olvassa: Poszvék Sándor soproni theol. főisk. igazgató tanár. — 5. „Emlékezőnk régiékről.“ Költemény, írta s-szaválja Horváth Béla III. évf. theol. hallgató. — 6. „Isten felséges adománya.“ Karének, előadja a büki dalárda. — 7. Arany János: „Ráchel siralma.“ Szaválja: Vértesi Zoltán I. évf. theol. hall-

gató. — 8. „Két orgona-előjáték.“ Hesse Adolf-tól. Előadja: Raffay Károly IV. évf. tanítóképző-intézeti növendék. — 9. a) Mendelssohn: „Dicsőség mennyben Istennek.“ — b) Kapi Gyula: „Úgy szerette Isten e világot.“ — Előadja: a soproni theol. s tanítóképző-intézeti énekkara. — 10. „Gyülekezeti ének.“

IRODALOM.

Evang. egyházi szemle. Minapi válaszunkra felelve, „egypár megjegyzéssel, programjaja egyes pontjait újból kifejti.“ Ha már bele kezdünk: tisztázzuk a dolgot. Meg nem győzzük egymást, de legalább megtudjuk, melyikünknek mi nyomja a lelkét, s ha hitrokonni szeretet van bennünk egymás iránt: majd méltányosabbak is leszünk. Azon megjegyzésemre, hogy a mi evang. egyházunk nem „három nyelvű, hanem ezer nyelvű:“ azt jegyzi meg a Szemle szerkesztője, hogy „mi meglepszünk, ha egyházunk legalább három nyelvű s nem kíván lenni mások elnyomásával s jogainak durva és gőgös semmibe vevésével csak kizárólag egy nyelvű.“ Nos hát kárba veszett minapi érvelésem, ha a Szemle tisztelt szerkesztője most is így ítéli meg egyházunk eljárását a nyelvügyben; nem akarja megérteni Szeberényi kartársam az én álláspontomat? Vannak közös gyűléseink, ahol egytűl tanácskozik magyar, német, tót; tótul kevés tud, németül több tud, magyarul mind tud; természetes, hogy magyarul kell beszélniök, ha meg akarják egymást érteni. A magyar nyelv használata ilyen körülmények között magától értetődik. Összejönnek különféle országok követői, természetesnek találják, hogy azon a nyelven beszéljenek, melyet mindenki ért. Ki mondhatná, hogy ez „mások elnyomása, jogainak durva és gőgös semmibe vevése“ kíván lenni?! Pedig a magyar nyelv Magyarországon sokkal több ám, mint a német meg a tót nyelv, sokkal több a hatalom, a történelem, a törvény, a szükség és célszerűség következtében. És ha nem akarnak a tótok magyarul tanácskozni: milyen nyelven menjen a tanácskozás, hogy megértsük egymást? És miért ne menne Magyarországon éppen magyarul a tanácskozás? Éppen azzal, hogy a magyar nyelvet mellőzni kívánják, a tótok tanúsítják a magyar iránt azt, hogy „mások elnyomásával, s jogainak durva és gőgös semmibe vevésével“ akarnak fölül kerekedni. Hát Magyarországon éppen a magyaroknak nem volna joga? Nem tótok mondták, hogy Túrócban ne legyen szabad magyarul felszólalni, nem tótok mondták, hogy beszélnek chinai nyelven is, csak magyarul nem!? Nem ez a magyar nyelv jogainak durva és gőgös semmibe vevése? nem ez a magyarok elnyomása? Éppen a túróczi

esetben is szó nélkül megerősítette a kerület azt a szabályrendeletet, mely szerint az egyházmegye gyűlésén tótul beszélhet mindenki! Az evang. egyház nem nyomja el a tót nyelvet, meghagyja templomban, iskolában, tanácskozásban, irodalomban annak jogait. — mégis a magyart vádolja a Szemle szerkesztője?! Nem emlékszem, hogy akár a túróczi, akár a — gondolom — nyitrai eset után megróttá volna az illetők eljárását, hogy az a magyarok „elnyomása, jogaik durva és gőgös semmibe vevése.“ Bezzeg megróttá a magyart, ha az nem sérti is mások jogait! Nézzük csak éppen azt a két példát, a mit ő maga felhoz szemrehányás és vád gyanánt: a csorvásit, meg a szarvasit.

Csorvás Orosháza leányegyháza volt; magyarok alakították, magyar nyelvű volt az istentisztelete, a tannelve. A Csabáról oda származott tótok is tudnak magyarul, ellenben a magyarok nem tudnak tótul. A jövevény csabai tótok kívülről jött bújtotgatásra azt kezdték követelni, hogy a lelkész tótul is szolgáljon nekik. Az egyházmegye bizottságot küldött ki, de éppen a magyar tagja a bizottságnak nem kapta meg a meghívó levelet. Nos hát: mi jogon követeltek tót szolgálatot a jövevény tótok, mikor magyarul is értettek, (abban a magyar községben meg sem élhetnének, ha csak tótul tudnának,) a magyar beszédet, iskolát azelőtt baj nélkül igénybe vették. Nem pusztá tüntetés-e tótul kívánni például a temetést, mikor a hallgató közönség nem tót, hanem magyar! Ez a tüntetés pedig már nem vallási, hanem nemzetiségi érdekből származik. Ilyesmit kívánni a csorvásiaknak eszökbe sem jutott volna, minthogy szépen meg is vannak nélküle azóta is, a mint a külső bújtotgatás megszűnt. A csorvási esettel kapcsolatban ugyancsak befeketit engem tisztelt kartársam, midőn ezt írja: „Mily erős küzdelmet fejtett ki (t. i. én) egykor a békési esperesség gyűlésein, csak hogy a gyülekezethen, melynek tagjai tele részben (nono! engedjen abból) tótok, tót nyelvű istentisztelet soha, még úrvacsora alkalmával se tartassék. Sőt azt is mondta volna (tehát csak volna!) hogy a magyar Csorváson még tót temetést is tartani botrány lenne.“ Én bizony már nem tudom, hogy mit mondtam akkor, régen; nem emlékezem reá, de bizony merem állítani, hogy Szeberényi kartársam még úgy sem tudja (mondta volna!), mégis nem átalja ezen erős vádakkal illetni engem; persze a tótok előtt vádak ezek! Minap meg olyanformán ferdítette el nyilatkozatomat, hogy szerintem bűn tótul beszélni a Luther társaság gyűlésén! Most meg „botrány“ szót ad a számba; most már kérdem: méltó ez az eljárás hozzá, meg hozzám, meg az ügyhöz, melyet mindketten szolgálunk? Rászorul ő találgatásra, ráfogásra, túlzásra, mikor ezt az ügyet tárgyalja? Nem kellene-e tényekre szorítkoznia, midőn ilyen módon vádol? Mit mondtam, akkor a

csorvási esetről, nem tudom már; hanem, hogy mit gondolok erről az esetről most: azt nyíltan megmondom: magyar gyülekezetben, magyarul tudó feleknek magyarul kell az egyházi, lelkesi szolgálatot végezni; ha magyarul tudó evang., magyar egyházban tót szolgálatot követel: ezt nem vallási, hanem nemzeusi érdekből teszi, ez a magyar egyházban nemzetiségi tüntetés; tehát a magyar nyelv rovására és illetéktelen helyen követeli a tót nyelv használatát, s az evang. egyházat nemzetiségi érdekből akarja felhasználni, ez által compromittálja az evang. egyházat, ha úgy tetszik: botrányt okoz, botrányt evang. és magyar szempontból egyiránt. Hanem ha magyarul nem tud valaki: vallási igényeit minden nyelven ki kell elégíteni. Azt hiszem, ez a helyes evang. felfogás. Lássuk a szarvasi esetet. A szarvasi nép a közgyűlésen egyhangulag kimondotta 1894-ben, hogy a két templomban felváltva magyarul és tótul tartanak istentiszteletet. A nép, közgyűlésen, egyhangulag. Itt is alattomos bűjtogatás kezdte meg áldatlan művét s az idén Áchim indítványa már az volt, hogy az új templomban soha se legyen magyar istentisztelet az ő templomban pedig csak a tót után.

Az egyházmegye védi az 1894-i egyhangú határozatot, de ahhoz képest meg is szaporítja a tót istentiszteletek számát, kimondván, hogy az új templomba nem férvén be tót istentiszteletre a nép, ugyanazon vasárnapon az ő templomban a magyar istentisztelet után tót is legyen; a szarvasiak is megnyugosznak ebben. Ime erre mondja Szeberényi: „nem-e az istentisztelet nyelvének korlátozása az, a mi a szarvasi gyülekezetben már két év óta ügyes taktikázással történik.“ A mi történt, az a szarvasi közgyűlés egyhangú határozata alapján történt, a mi taktikázás volt, azt utólag a magyar nyelv ellen kísérelték meg, — s ime mégis a magyarokat kell gáncsolni mindenért! „Hány helyen lett — így fakad ki Szeberényi — a millennium alkalmával gyülekezeteinkben a tót és német istentisztelet csupa hazafiasságból beszüntetve.“ Nehány helyen megtörtént, de mindenütt a nép önkéntes hozzájárulásával. Ez tehát nem azt bizonyítja, hogy a magyar „mások elnyomásával, jogainak durva és gőgös semmibe vevésével akar kizárólag egy nyelvű egyházat,“ hanem azt, hogy a tót nép másrészt gondolkozik egyházi érdekeiről, mint nacionalista papjai, s szereti az isten igéjét, ha magyarul hirdetik is neki, s nem akarja egyházát és egyházi intézményeit nyelvi és politikai célokra eszközül fölhasználni engedni.

Érdekes az az önértékes kijelentés: „A legméltatlanabb támadást, mintha akár én, akár társaim, a magyar nyelv ellen küzdenénk, mint pusztarágalmat visszautasítom.“ Én nem tudom: kiket ismer el Szeberényi „társainak;“ a közvéle-

mény a nationalistákat tartja az ő társainak, felszólalásai és lapja iránya után ítélve. A nationalisták pedig a magyar nyelv ellen küzdenek, Túrócban, Nyitrában stb. Vagy ha nem azok az ő társai, hát kik? Mi csak nem, a kik a Szemle, meg a Cirk. L. irányát nem helyeseljük, éppen egyházunk hazafias jó hírneve és egyházi érdeke kedvéért és azért, mert nem akarjuk, hogy egyházunk autonómiájának védelme alatt csinálhasson bárki nemzetiségi politikát. A ki nemzetiségi politikát akar csinálni, ám csinálja másutt, de ne az egyházban; ha pedig az egyházban csinálja, ne tartson beünket oly rövidlátóknak, s az egyház magas érdekei iránt oly közönyösöknek, hogy működése veszélyes voltát föl nem ismerjük, le nem leplezzük s ellene az egyházat nem védjük. A mi meggyőződésünk szerint igenis árt éppen az egyháznak az ilyen sunyi eljárás, ha folyton-folyvást az egyházat emlegeti is. Ha sem a nationalisták, sem mi magyarok nem vagyunk a társai, hát kik?

Nagyon belemelegszik a nyilatkozatba Szeberényi kartársam, s hevében elszólja magát én rólam is, magáról is. Én rólam így: „úgy látszik, hogy az Ev. E. és I. szerkesztőjének még Oroszország is kevés és ideálja valami ázsiai mongol uraság, a hol aztán nincs szabad véleménynyilvánítás és az ellenkező nézetűekkel röviden végeznek.“ Lám, ezt azért kapom, mert védeni mertem magamat és álláspontomat! Magáról meg így szólja el magát: „a mi ideálunk nem valami mongol önkény uralom, hanem a történeti fejlődéssel összefüggő és önalkotta törvényeit tisztelő Magyarország.“ No lám, hogy ezt a tiszteletet eddig nem igen tapasztaltuk nála egyházunk önalkotta törvényeivel szemben, hiszen eddig folyton gúnyolta zsinati törvényünket, intézményeinket, gyűléseinket, püspökeinket, felügyelőinket!

Mert más dolog valamit, a mit helytelennek tartunk, megszüntetni törekedni törvényes úton, megint más dolog valamit folytonos gúnyval neveltség tárgyává tenni, ismét más dolog valamely törvény iránt a kellő engedelmisséget meg nem tagadni, de szinte más dolog a törvényes intézményekről tisztelettel nyilatkozni. Kritika megkritika közt igen sok és sokféle fokozat van!

Én nem a Szemle létezésében látom a kárt és veszélyt egyházunkra nézve, hanem irányában, mely szerint egyházi téren is folyton-folyvást a nyelv érdekében itél meg eseményeket, embereket, elveket, s az elválasztó nyelvi különbséget tartván mindig szembe előtt, az összetartó hitbéli egységről nagyon könnyen elfelejtkezik. Hajlandóbb mindig azt vizsgálni, hogy magyar vagy tót szempontból mint kell itélni valamiről, mintsem azt, hogy evang. szempontból mint kell itélni.

És ha a kettőt szembeállítja, nagyobb érzéket tanúsít a tót nyelv különös, mint az evang.

egyház közös érdekei iránt. Az egyházban vivja a nyelv harcát, s ezzel árt a közvélemény előtt az egyház érdekeinek, nem engedi megerősödni a kölcsönös bizalmat magyar és tót papok között, ébren tartja folytonosan az egymás iránti gyanakodást, bizalmatlanságot. A kritika és ellenőrzés jogát készséggel elismerem én is, hogyne ismerném el? Elismerem Szeberényi kartársam tehetségeit, serénységét, bátorságát; de felismertem elfogultságát is minden ellen, a mi magyar, vagy a mi az ő nyelvi álláspontja szerint nem helyes. Azt szeretném, hogy azt az elfogultságot fékezze, s az egyházi lapban az egyházi, nem nemzetiségi érdek legyen irányadó elve. Egyházi lapban, egyházi gyűlésen ne azt nézzük, hogy egyik tót, másik magyar, hanem azt, hogy mindegyik evangélikus. Van nekünk elég ellenségünk, ne legyünk hát magunk is ellenségei egymásnak nem egyházi, hanem nemzetiségi érdek miatt. Ez szól a túlzó magyarnak, de szól a túlzó tótnak is! Nekünk kétféleképpen pedig, míg iapunkat vezetjük, különösen elfogulatlanul kellene magunkat viselni, hogy helyes irányban tájékoztassuk olvasóinkat.

Sárospataki Lapok. Mocsáry Lajos igen érdekes észrevételekkel kíséri a Prónay gyűlést megnyitó beszédét. „Nohát bármi szépen hangozhatnak is azok az igék; bármily helyes dolog is emlékeztetbe hozni, hogy társadalmi érintkezésünkben a keresztyénekhez illő felebaráti szeretetről és türelmességről meg ne feledkezzünk, egyházpolitikánk alap- és irányelvét a feltétlen türelmességet tenni nem lehet és nem szabad, mert az anynyi volna, mint magunkat ellenfeleinknek feltétlenül kiszolgáltatni! Mert olyan ellenféllel állunk szemben, a melylyel egyenlő lábra nem helyezkedhetünk, a melynek a türelmetlenség valóságos életeleme, melytől őt eltéríteni saját felmutatott példánk által, minden provocációnak saját részünk ról való kerülésével, soha nem fogjuk; ellenkezőleg: minél inkább húznók össze csiga módjára magunkat, annál inkább felbátorítjuk, hogy a siker reményével állítsa fel ellenünk baktériáit! Nekünk még követelni, sok követelni valónk van és állandó feladatunk, állandó kényszerűségünk a védekezés; mindkét feladat tevékenységet és erélyt követel és nem azt a lemondást, a mely a hr. Prónay által hangoztatott szép eszméknek, ha azokból akarnánk gyakorlati programot alkotni, valódi értelmét képezi. Mi nem nyugodhatunk meg abban az ideiglenes rendezésben, a melylyel minket vallási szükségleteink fedezése végett az állam nyakára háritottak; így vagy amúgy — a különböző módzatok vitatásába most bocsátkozni nem akarok — az igazi jogegyenlőség megteremtésének követeléséről le nem mondhatunk s a mi feladatunk első sorban, mert a mi bőrünket égeti, odaállítani azt az anachronismust, azt a képtelenséget, hogy a szabadelvű állam saját vérével táplálja s

dédelgeti a szabadelvűségnek hagyományos, bevalott, sőt kérkedő ellenségét. A védekezés szükséges voltát minek részletezzem?

De mit akarok hát én? Azt óhajtanám, hogy támadna fel a protestáns öntudat, pezsdülne fel szellemi élet protestanizmusunk kebelében. Egypár évtized óta egyebet se tettünk, mint szervekedtünk, domesztikáztunk, zsinatoltunk, nyugdíjaztunk, iskolákat s végre egyházakat államsegélyeztünk. Nem tagadom, hogy mindez a helyzet kényszere folytán történt s nem vizsgálom, helyesen történt-e minden úgy, a mint előttünk áll, valamint az e téren kifejtett tevékenységnek érdeméből semmit levonni nem akarok. De ezekkel a dolgokkal immár nagyjában készen vagyunk, ideje volna már annak, hogy népünk vénei s különösen magok jeles egyházi férfaiink egyébbel is foglalkozzanak, ne csak a szervezettel, adminisztratív, sőt pénzügyi kérdésekkel; egy Révész Imrét szeretnék ismét látni egy börtön püspök letűnt alakja helyett. — De nem is az egyes egyházak köre az egyedüli tér, szélesebb körben s nevezetesen az irodalom terén kellene keresni utat és módot egyházi életünk fellendítésére. A feltétlen türelmesség prédikálása helyett fogadjuk el bátran és nyíltan a harcot ellenfelünkkel, nézzünk körmeire folytonosan s verjünk rá ezekre a körmökre valahol csak észre vesszük, hogy kaparásznak. Legyen harc, folyék polémia; meglátjuk milyen új élet támad egyházi életünkben, ha majd előállanak ügyes, szellemes írók, kik a támadásokat diadalmasan visszaverik s az igazság fegyverét élénken villogtatják. Régi mondas, hogy a hatalmat csak azokkal az eszközökkel lehet megtartani, a melyekkel szereztetett: vegyük elő újból a reformáció korának szellemi fegyvereit. Ellenfelünk a deresen fekszik, nem kell egyéb, csak hogy vegyük kezünkbe a pálcát, fölötte megsuhintsuk. Rendelkezésünkre áll hosszú századok harcainak irtózatos történelme, a végtelen sok istentelenség, melyet a hierarchia s a jezsuitizmus Isten nevében elkövetett; kizsákmányolhatóan tárháza az a controversiának. De rendelkezésünkre állanak a legújabbkori s újnemű áskálódások és eselszövények is, a salon-jezsuitizmus ezerféle találmányai, a melyek úgy gyártják mindenféle kultusz eszközöket, mint a divatezikeket. És hát, a mint már fentebb említettem, elévülhetlen jogegyenlőségi követelésünk fentartása és folytonos emlékeztetben tartása annak a megbecsülhetetlen támasznak, melylyel az emberi méltóság, a hazaszeretet a protestantizmusban, a magyar protestantizmusban bír! Mikor ily előnyös helyzetben vagyunk, nem követünk-e el vétkes mulasztást, mikor mindezt kihasználhatatlanul hevertetjük?“

TEMETŐ.

Pukánszky Béla.

A pozsonyi ág. hitv. ev. theologiai akadémia érdemeiben gazdag, nagyon korán elhunyt tanára Pukánszky Béla Orosházán született 1859. mart. 30-án.

Szülei egyszerű, sőt szegény sorsú iparosok, kik a tehetséges fiú kitaníttatására nem költhettek, azért a szarvasi főgymnasiumba került ifjú magán órák adásával volt kénytelen a legszükségesebbet megszerezni. Nagy szorgalma és szép tehetsége az elsők közé emelte társai között; a latin és görög nyelvet oly kedvvel tanulta, hogy már a 7-dik osztályban nagy szeretettel olvasta a remekírókat. Budapesten az egyetemen tanári pályára kezdett készülni, de sok sanyarúsággal küzdvén, átment Pozsonyba theologusnak, s különösen a zsidó nyelv és az ótestamentum tanulásával foglalkozott. Ezen irányú tanulmányait folytatta két éven át Göttingában s tökéletesítette annyira, hogy később már mint tanár héber nyelvtant és olvasókönyvet irt és adott ki, a Károlyi-féle biblia átdolgozásában is jelentékeny részt vett, s szakjában nagy tekintélynek örvendett. A pozsonyi ev. theologiai akadémia a lemondott Kámory helyébe tanárnak választotta meg; hivatalát nagy kedvvel, szorgalommal és eredménnyel látta el. Tudományánál csak szerénysége volt nagyobb, szorgalmánál csak jelleme volt tiszteletreméltóbb. Gyenge szervezete nem bírta a sok dolgot, s neje korai halála is megrendítette egészségét, szaporította gyermekei nevelése által a rá nehezedő gondot. Végig hiven kitarva folytatta hivatalos és hivatásos működését.

Emléke legyen áldott, példája legyen áldásos!

Pályázat segédtekészti állásra.

A-magyar és tót nyelvben jártas

segédtekészti

keresek. A díjazás: teljes ellátás — mosáson kívül — és évi 300 frt. Az állás azonnal elfoglalható.

B.-Csabán, 1899. nov. 27.

Koren Pál
esperes.

68. 1—1.

HIRDETÉS.

* * JÓ GYERMEKEK VERSEK KÖNYVE. *

IRTA:

SÁNTHA KÁROLY.

*

Kapható Budapesten

KÓKAI LAJOS

könyvkereskedésében.

Ára 40 krajczár.

Karácsonykor jelenik meg

KOVÁCS SÁNDOR IMAKÖNYVE

az evangyeliomi népe számára.

Az egyházi irodalomban egyedül áll tartalmával, diszes kiállításával és olcsóságával. A protestáns egyházi imák gyöngyeinek gyűjteménye.

1900. január 1-éig a b.-gyarmati könyvnyomda részvénytársaságnál elővételi áron kapható, hogy a könyvkereskedők hasznát a vallásos közönség élvezhesse.

Csinos kemény kötésben . . . . . —50

Diszes angolvászon kötésben arany
metszettel finom miniszter papiron-
csattal 1.50

Elefántcsont utánzott vagy diszes
börkötés arany metszettel perga-
ment papiron diszes csattal 2.50

1900. január elseje után, ha a mű könyv-
kereskedők úlján szereztetik meg, az árak
40% al magasabbak lesznek.

Lelkész vagy tanító uraknak egy havi
elszámolásra bizományba is ad imádságos
könyveket

a Balassagyarmati Könyvnyomda
Részvénytársaság. 69. 1—1.